

УДК 792 (497.11 Ниш) „1941/1944“ (091)

ПОЗОРИШНИ ЖИВОТ У ОКУПИРАНОЈ СРБИЈИ 1941-1942

Апстракт: *Захваљујући традицији позоришног живота, јаком глумачком ансамблу, позоришни живот у окупираној Србији је текао доста интензивно. Водећу улогу у српској култури имало је у овим условима Српско народно позориште. Политику Позоришта у условима окупације дефинисао је Јован Поповић, челни човек Позоришта, жигосујући раније време и културну политику према позоришту пре рата. Критикујући прошлост славио је будућу обнову позоришта под фашистичком окупацијом. Руководећи се сопственим интересима Немци су улагали одређена средства у обнову разних културних установа. На балетским и музичким представама гостовали су у Београду и немачки уметници, а гостовања немачких група и појединаца била су честа појава и у функцији званичне немачке политике. Поједини уметници Српског народног позоришта гостовали су такође ван земље. Поред Српског народног позоришта појавила су се и друга бројна позоришта у Београду и у унутрашњости окупиране Србије: у Нишу, Крушевцу, итд.*

Кључне речи: *позориште, балет, драма, музика, окупација, уметност, представе, публика, опера, гостовања, посетиоци.*

Позоришни живот у окупираној Србији текао је доста интензивно, захваљујући традицији позоришног живота, немачкој политици и нацистичко - политичко - културној индоктринацији, јаком глумачком ансамблу.

Водећу улогу у српској култури преузимало је, у условима окупације, Српско народно позориште, као "матица целокупног српског позори-

шног живота". На челу Српског народног позоришта налазио се Јован Поповић, правник, глумац, адвокат, управни функционер за филм при Председништву владе за време Милана Стојадиновића, сценарист и комесар свих позоришта у Србији за време окупације. Директор драме је био др Душан Милачић, писац студија из области француске литературе, вршилац дужности директора

опере Рудолф Ертл, а шеф балета Анатолије Жуковски.¹ Народно позориште је било затворено 6 месеци, тако да је позоришни живот текао у згради на Врачару, заправо у "Манежу", чија сала није располагала свим техничким могућностима.² Српско

---

¹ "Српска сцена", бр. 1, 1. октобар 1941. - Врло брзо дошло је до промене у руководству Српског народног позоришта. Уместо Рудолфа Ертла дошао је Светомир Настасијевић, а Анатолија Жуковског је заменио Велизар Гођевац (Вид., "Српска сцена", бр. 4, 15. новембар 1941.), а Боривоје Јевтић је постављен за директора Дrame ("Српска сцена", бр. 9, 1. фебруар 1942.).

² М. Денић у чланку "О обнови зграде код Споменика", пише: "Радови на рестаурацији зграде код Споменика биће у најскоријем времену завршени, поред тога што су временске прилике врло незгодне, а набавка материјала јако отежана. За форсирани напредак ових сложених радова треба благодарити колико љубави и разумевања наших меродавних чинилаца за прву српску сцену, толико, подједнако, пожртвованости свих оних трудбеника који раде на обнови поменикуте зграде. У естетском погледу зграда код Споменика биће, и споља и унутра, последња реч технике. Тако ће ускоро београдска публика, као и београдски глумци и позоришни и технички персонал добити једну репрезентативну позоришну зграду за коју су, одреда, чезнули пуних 20 година, док се њиховим претходницима предвиђала, можда, само у сновима. Са довршењем ове зграде омогућиће се, у исти мах, извођење једног репертоара оних квалитета и на оној уметничкој висини коју је српски народ, по својим позитивним стваралачко - културним вредностима, одавно заслужио... Обим радова на овој позоришној згради изгледа овако: Машинска постројења, целокупно осветљење позорнице и систем слабе и јаке струје пројектовали су инжењери Д. Бракић, Ђ. Маширевић, И. Ивковић који истовремено врше и надзор око њиховог постављања. Најобимнији и најтежи радови који се односе на оправку и дозиравање зграде уступљени су архитекти Милану Секулићу за суму од 3.645.234,38 динара која се плаћа из кре-

---

дита од 10 милиона динара одобреног за најнужније оправке државних зграда. М. Секулићу су исто тако уступљене и зграде драмске сале за суму од 755.758,78 динара која се плаћа из ванредног кредита од 1 милијарде динара, одобреног за јавне радове (2. јула 1941.). Фирма Секулић добила је, такође, 30. септембра 1941. године решење и за преправку постојеће, као и израду нове фасадe за суму од 1.173.512,34 динара, и ову суму из ванредног кредита од 1 милијарде динара. Стаклорезачки радови уступљени су фирми Павловић и Петровић за суму од 129.165,08 динара. Фарбарске радове врши фирма "Сава" за суму 445.852,10 динара. Нова седишта израђује уметничко - столарска радионица Драгоја Барца за суму од 807.506 динара. Гипсарске радове изводи фирма Марко Аласовић за суму од 628.780,58 динара. Канализацију и водовод фирма "Лабуд" за 682.650,26 динара: централно грејање фирма инж. Красановског за суму од 607.927.90 динара; бинско осветљење поставља и испоручује фирма "Сименс" за суму од 7.053.000 динара, док слабу и јаку струју изводи фирма "Корда" за суму од 450.000 динара. Нови део гвозденог крова, у вези с проширењем позорнице и изолацијом терасе, као и покретну позорницу изводи фирма "Компас" за 1.270.000 динара; гвоздену, бинску конструкцију и бински уређај фирма "Кек", са главним инструктором Лудвиком Енглom за суму од 1.600.000 динара. Остали су још неиздати ови радови: подови и облагање зидова за суму од 1.000.000 динара, тапазирање и завесе за милион динара, поправка постојећих столица на галеријама за 400.000 динара, бински мотори и бински патос у суми од 500.000 динара, као и разни непредвиђени трошкови и вишкови услед скокова цена у суми од 830.000 динара. Досад је, као што се види из ових излагања, утрошено 17 милиона динара одобрених из ванредних кредита од 1 милијарде динара за јавне радове, као и из кредита од 10 милиона динара, одобреног за најнужније оправке државних зграда. Остали потребни кредит од 12 милиона динара за завршне радове одобрен је једним новим засебним, ванредним кредитом. Ове цифре довољно илуструју обим радова на новој згради код Споменика. Велики напори меродавних фактора и

народно позориште је почело рад са премијером Герхарта Хауптмана, "Елга". Репертоар Српског народног позоришта је у то време спајао драмске и оперске представе. Дају се: "Фигарова женидба", музичка драма у четири чина; "Коштана", комад у четири чина; "Вертер", опера у четири чина; "Улични свирачи", комад у три чина, итд.³

Руковођени властитим разлозима, Немци су улагали одређена средства и у обнову разних културних институција. Квислинзи су од команданта Београда, пуковника фон Кајзенберга, стварали лик пријатеља и заштитника уметности. Њему се приписивало да је дао иницијативу за темељито преправљање позоришне зграде код Споменика. О њему је хвалоспеве писала и "Српска сцена". Сам Кајзенберг је, као командант Београда, задатке окупационе управе процењивао по следећем реду: "1) Да се одстране непосредне ратне штете; да се улице учине пролазним; да се сахране лешеве; да се уклоне бомбе које нису експлодирале; да се успостави водовод, електрично осветљење, итд.; 2) Да се подигне ниво народног здравља. Маларија, тифус и туберкулоза биле су оне болести против којих се требало

целокупног заинтересованог особља, који су управљени на то да Београд добије што скорије репрезентативан позоришни дом достојан највећих уметничких прегнућа, донеће убрзо пуне позитивне резултате: Београд и Србија имаће зграду која ће моћи да, можда изразитије него досад, манифестује велику и одану љубав српског народа према позоришној уметности, племенитој утешитељици живота". ("Српска сцена", бр. 4, 15. новембар 1941.)

³ "Српска сцена", бр. 1, 1. октобар 1941.

борити. Извршено је 300.000 цепљења, расељена је и нивелисана колонија на Макишу, санирана су остала маларична места, итд.; 3) Стварање народних ауторитета и организација. У претседнику општине г. Јовановићу (познати квислинг Драги Јовановић - С. К.) нађен је изврстан сарадник на пословима изградње и обнове, а у варошкој полицији један све поузданији и вреднији инструмент који служи правим интересима вароши и државе много боље, него што је то досад познато у граду, а нарочито у земљи. Овде није место да се помене све оно што су урадила и постигла војна и управна одељења Командантуре у току ове прве половине године. Ако се сваки дан потпуно искористи, за 180 дана може се много урадити. А потребно је нарочито нагласити да ови напори добијају све више одличних српских сарадника који се замахом и вредно, а постепено и са потребним поверењем одговарају идејама вођству. Народ који се, услед жалосних и злочиначких утицаја, сурвао у пропаст, има не само материјалних, него, и нарочито, духовних потреба; он треба да се изнутра подигне, и да донесе једну одлуку ко су били кривци, а ко је невин заведен. Том смеру служи и штампа, у одговарајућим написима дошло се до потпуне јасноће, и тако се онај претежни здрави део народа придобио за циљеве унутарње и спољне обнове... За народну душу, међутим, култура, уметност у речи, тону у глумачком приказу, најделотворнији је лек. Уметност подиже човека изнад свакидашњице, даје му крила и уздиже га, и уноси сунца у маглу. Она гради мост до немачког народа који

се, присиљен на то од једне пучистичке владе, морао борити и - који је победио. Овај велики народ може да пружи и поклони бесконачно много у духовним и душевним вредностима, па је стога овој уметности било само потребно поново подићи храмове. Које је уметничке храмове требало поново отворити, о томе је у два кратка разговора већано и решено. После донесене одлуке прешло се делотворно и вредно на посао на коме се поново нашла једна одлична српска снага. Циљ безобзирне и тешке борбе против непријатеља света, који су и непријатељи српског народа, као и исто тако неограничено пријатељски посао изградње састоји се у овоме: Увођење у духовном смислу подручја које је поверено Команданту Београда, у будућу велику Европу".⁴

Политику новог Српског народног позоришта под окупацијом дефинисао је Јован Поповић, жигујући раније време и културну политику према позоришту пре рата. Критикујући прошлост, славио је будућу обнову позоришта под фашистичком окупацијом. Поповић је био у потпуности идентификован са српском квислиншком владом. Свој позоришни "цредо" дефинисао је у "Новом времену", од 21. августа 1941. године на следећи начин: "Наш цео живот налази се у знаку обнове, па је потребно да пође тим путем и наше Позориште, као једна од наших најважнијих културних установа. Тај пут одвојиће Позориште "од његовог досадашњег несређеног живота" који

је и њему и публици нанео доста штете". То је категорички императив наше драмске и оперске културе, истиче Поповић, пред којим морамо бити свесни наше одговорности, и ради чега морамо принети највеће жртве да би се позоришни живот развијао у будуће правилно и испунио улогу која му је намењена. То је, по њему, и наш дуг према прошлости, када је наша сценска уметност била негована у пуној озбиљности и са завидним успехом, и када је нарочито београдска публика забележила креације које се памте. Питање репертоара које је било условљено трупом, публиком па и финансијским средствима, било је најважније питање будућега рада Позоришта. Ова три услова су се морала ускладити. У том смислу Поповић је намеравао да освежи ансамбл новим ангажманима како би могао да одговори задацима који су га очекивали у новој сезони, "а с којом је почињала једна сасвим нова ера рада". Позориште не сме бити фабрика јефтиног смеха, наглашавао је даље Поповић, а још мање предузеће за продају улазница. Ово тим пре што је ансамбл у свом саставу имао изврсне таленте и што у његовој блиској и даљој прошлости постоје блистава имена великих глумаца, "која су се могла и могу се пуним правом појавити на листи првих европских уметника". Најболнија тачка у раду Позоришта био је додашњи састав репертоара, кога је, према Поповићу, требало вратити "у оквир продуката књижевне вредности". Овај задатак као врло тежак и готово неизводљив за првих неколико месеци рада, тешко је било брзо решити. Истичући слабости ранијих

⁴ Исто, бр. 3, 1. новембар 1941. - Нарочита изјава Команданта Београда, пуковника фон Кајзенберга, "Српској сцени".

репертоара, које заслужују да буду посебно споменуте, Поповић истиче да се последњих година дозволило да се на позоришној сцени јаве комади са левичарским тенденцијама. Ти комади "као резултат одвратног времена, запретили су позоришту да му униште значај једне васпитне установе, која је у ствари имала за циљ да оплемењује уметнички укус публике, и покушали су да и његове зидове окрече отровом, заклањајући се за лажном фасадом неке више уметности". Таква дела требало је немилосрдно збрисати с позоришних плаката, пре свега у интересу омладине која, као што је познато, представља најбројнију позоришну публику. Како будућност једног народа првенствено зависи од васпитног система кроз који пролази његова омладина, "лакомислено остављање оваквих комада на репертоару, значило би систематско излагање омладине опасности, а тиме и упропашћавање свега онога што је у њој здраво, и због тога се овакви комади више никада не смеју појавити из позоришне архиве". Своју прву изјаву, упућену српској културној јавности, у функцији управника Народног позоришта, Поповић завршава овим речима: "Имајући у виду свесрдну тежњу наше српске владе за пуним оживљавањем позоришног живота, као и изванредну предусретљивост немачких власти, које искрено желе да у потпуности допринесу његовом нормализовању, ја сам свестан одговорности коју сам преузео примајући вођство Народног позоришта. Али, мој успех, а тиме и успех нашег Позоришта, у многоме зависи од тога да ли ће и нашој публици бити јасно

да Позориште треба и подићи на онај ниво на коме треба и мора стајати, и да ли ће ме она и у тим настојањима разумети, схватити и помоћи онако како би требало".

Народно позориште је имало видне људске жртве у току Априлског рата и за време смедеревске катастрофе, јуна 1941. године.⁵ Позориште у Београду, као и сва остала позоришта за време окупације, имало је велике техничке проблеме услед грађевинских оштећења, сиромаштва, недостатка материјала, итд.⁶

---

⁵ У току ратних догађаја од 6. априла до 5. јуна 1941. године (дан катастрофе у Смедереву), тешко је погођен и српски позоришни живот. Шестог априла погинули су у Београду: Милица Бешевић, сценограф; Милан Марковић - Баћа, дугогодишњи суфлер; Михаило Цариков, члан оперског хора; Драгомир Николић, столар, сви чланови Народног позоришта. У току маја месеца избацио је Дунав код Старе Молдаве леш Милоша - Мише Паунковића, члана Народног позоришта и председника Централне управе Удружења глумаца у Београду. Број чланова Народног позоришта за Дунавску бановину, који су страдали у Смедереву 5. јуна, на дан када су отпочињали рад у новом седишту свога Позоришта, је доста велики: Под рушевинама старог смедеревског града остало је 17 чланица и чланова овог Позоришта, претежно младих људи, који су тек улазили у живот и почињали глумачку каријеру. ("Српска сцена", бр. 1, 1. октобар 1941.)

⁶ О техничким проблемима Народног позоришта, в. д. техничког шефа М. Денић, који је ову дужност преузео 5. јуна, је изјавио: "...Преузимајући дужност вршиоца техничког шефа продужио сам започету акцију рада акционог одбора и са техничким персоналом извео ове радове: 1) застакљена је зграда "Манежа", разни магацини и споредне просторије са око 400 м² стакла; 2) извршено је покривање кровова у површини од 5.000 м²; 3) изведено је оспособљавање позорнице за нормалан рад; доведени су у исправно стање електрични водови, поставље-

Међу најистакнутијим глумцима Народног позоришта налазимо Жану Стокић, Љубинку Бобић, Миливоја Живановића, Ирену Јовановић, Невенку Урбанову, Добрицу Милутиновића, Перу Добриновића, Владету Драгутиновића, Дивну Радић, Надежду Ризнић, Теодору Арсеновић, Гордану Гошић, Дару Милошевић, Александра Златковића, Божицара Дрнића, Марка Маринковића, Франа

ни нови цугови, осигуране софите и намештен хоризонт; 4) извршен је пренос свих ствари из велике зграде које би евентуално могле бити корисно употребљене, превентивно бинско - електрични објекти; 5) груписани су и инвентарисани из разних изгорелих магацина: декор, костими, реквизити, viseће декорације, завесе и каширане ствари; 6) на рушевинама једне мале зграде при "Манежу" извршена је генерална зидарска оправка за смештај канцеларијских просторија, уведени су телефони, осветљења, постављене аутоматске централе и уређаји за сигнале; 7) у згради "Манежа" израђено је 14 нових врата, 17 рагастова са прозорским окнима, а извршена је и целокупна преправка свих дрвених објеката. Истовремено су у свим просторијама извршени и сви браварски радови; 8) извршено је изношење шута и ђубрета око 40 м³; 9) извршено је и обновљено 10 инсценија као и две премијере; 10) сликарска радионица извела је грунтрис са једном комплетном шумском декорацијом, као и поправком нових практикабла и разних тритова и оспособила разни декор за употребу; 11) кројачице су извеле разне преправке и обнову изгорелих костима за престојеће представе у укупном броју од око 400 костима; 12) извршена је преправка око 50 парчади старог намештаја; 13) набављен је један комплетан пар бинских завеса; 14) извршено је дотеривање и оправка спашених канти, звона, пројектора, реостата, појединих електричних апарата извучених из зграде код Споменика; сви су они преудешени за електричну инсталацију и употребу у "Манежу". Све ове радове извршила је само наша стручна радна снага..." ("Српска сцена", бр. 2, 16. октобар 1941.)

Новаковића, Олгу Спиридоновић, Милеву Бошњаконић, Софију Перић - Николић, Ружу Текић, Мирка Милисављевића, Симу Илића, Јована Николића, Божицара Николића, Миливоја Поповића - Мавида, Страхињу Петровића, Јована Геца, Миру Тодоровић, Љубицу Секулић, Михаила Васића, Рељу Ђурића, Зору Златковић, Невенку Микулић, Десу Дугалић, Тошу Јовановића, Милана Поповића, Александра Цветковића, итд.; међу оперским уметницима: Николу Цвејића - Владина, Жарка Цвејића, Слободана Малбашког, Душана Ђорђевића, Бахрију Нури - Хаџић, Зденку Зикову, Бранка Пивничког, Јована Стефановића, Крсту Ивића, Александра Трифуновића, Аниту Мезетову, Бојку Константинову, Александра Туцаковића, а међу балетским уметницима: Наташу Бошковић, Јању Васиљеву, Аницу Прелић - Николић, Радмилу Стефановић, Марину Шумински, Даницу Живановић, Смиљу Торбицу, Љиљу Колесников, Анатолија Жуковског, Александра Доброхотова, Милоша Ристића, Ханзи Јанош, итд.

Посебне представе, балетске и оперске, Народно позориште давало је за немачку војску, служећи на тај начин у функцији забављача окупаторске војне силе, што је једним делом и одређивало немачко понашање приликом оправљања и стављања у функцију позоришних установа.⁷ С обзиром на значај Позори-

---

⁷ Балетски концерт приредиле су 9. децембра 1941. године истакнуте чланице балета Народног позоришта, Даница Живановић и Љиља Колесников, на Коларчевом универзитету. Публици, која је до последњег места испунила концертну дворану, су тумачиле

шта у поменутом смислу о њему је са похвалама писао и "Donauzeitung".⁸

Са своје стране "Српска сцена" позитивно је писала о немачким уметницима који су гостовали у српској средини. Тако у броју 4, од 15. новембра 1941. године, пише о младом немачком диригенту Освалду Бухолцу истичући његов таленат и знање.⁹ Народно позориште је дава-

---

јаванске, сијамске и индијске игре. Њихове балетске студије дате су на музику Глука, Грира, Шуберта и Сибелиуса, а егзотичне игре приказане су на музику Рурицкога. Од српских композитора изведене су "Сусетке", на музику Светомира Настасијевића, а великим радио - оркестром дириговао је Златко Тополски. Представе "Бајацо" и "Кавалерија" дате су 10. децембра 1941. године пред препуном салом Народног позоришта. Обе опере дириговао је О. Бухолц, уз учешће најбољих домаћих оперских певача. ("Српска сцена", бр. 6, 15. децембар 1941.)

⁸ У 126. броју великог београдског дневника "Donauzeitung" од 7. децембра 1941. објављен је опширан напис о Српском народном позоришту ("Serbisches Nationaltheater in Belgrad"). На 4 велика ступца текста, са фотографијом нове зграде код Споменика, овај одлично уређени немачки дневник даје детаљан преглед рада садашње позоришне Управе, њен репертоарски план и њене досадашње резултате, као и техничке напоре да, поред зграде на Врачару, оспособи за нормалну уметничку делатност и зграду код Споменика.

⁹ У "Српској сцени", бр. 4, од 15. новембра 1941. се истиче да је Бухолц дириговао опере "Фигарова женидба", "Вертер", "Бајацо", "Кавалерија рустикана"; од балета "Силфиде", "Валпургина ноћ" и "Болеро" и да интензивно спрема "Севиљског бербера". За неколико месеци, које је провео у Београду, Бухолц је, како се истиче у чланку, научио толико српски језик "да је у могућности да се на њему врло добро споразумева са повереним му ансамблом". Он има "нарочитог смисла за језике, па је прави полиглот".

ло представе и за немачку организацију, немачко војничко позориште "Kraft durch Freude",¹⁰ (у преводу: Снага кроз радост).

Немачки уметници су најчешће гостовали на балетским и музичким представама у Београду. Др Ханс Хернер гостовао је на балетским представама, диригујући музику Светомира Настасијевића ("У долини Мораве" - симфонијска свита) и Јохана Штрауса - сина, "краља валцера" и мајстора валцера ("На часу балета").¹¹

Поједини уметници Српског народног позоришта гостовали су такође ван Београда (Душан Ђорђевић у Опери Народног позоришта у Братислави у "Кавалерији Рустикани" и "Тоски" коју је са великим успехом певао у Италији; Зденка Зикова, примадона Опере у Прашкој опери где је певала 20 вечери; примабалерина Јања Васиљева и Анатолије Жуковски, кореограф, редитељ и први играч балета, отпутовали су крајем јануара 1942. године у Берлин на тро-

---

¹⁰ У поводу осмогодишњице постојања наведене немачке организације, Позориште је извело оперу "Фигарова женидба" од Моцарта, 26. новембра 1941. године. Представи су присуствовали немачки официри и војници, као и представници немачке колоније у Београду. ("Српска сцена", бр. 5, 1. децембар 1941.)

¹¹ Првих дана месеца јануара 1942. године балетски ансамбл Народног позоришта, у режији и кореографији Анатолија Жуковског, а под диригентском палицом Ханса Хернера, је извео један српски и један немачки балет. Ханс Хернер се први пут појавио пред београдском публиком; истакао се као диригент многих, оперских дела, нарочито Моцартових, Вагнерових, Пучинијевих и Вердијевих. ("Српска сцена", бр. 7, 1. јануар 1942.)

недељне балетске студије).¹²

Налазећи се у немачкој служби, Народно позориште је приређивало и концертне матинее: "Песме једног немачког војника".¹³ Песме су тумачиле првакиње Оперe Народног позоришта Зденка Зикова, Злата Ђунђевац и Станоје Јанковић. И на овај начин Немци су тражили од позоришног особља да делује у духу реда, рада и апсолутне дисциплине, да би ову "традиционалну српску културну тековину сачували од непожељних потреса". Посебно место у односу Српског народног позоришта и немачких окупационих власти има шестонедељни боравак Анатолија Жуковског у Берлину, где је спремио неколико течајева стилизованих и сирових (необрађених) балканских игара у тамошњој Високој школи за игре (Doјсе tancšule), као највећој кореографској установи "Великонемачког рајха". Жуковски је учио своје ученике стилизованим играма: Мешовитом шумадијском колу (Светомира Настасијевића), Преспанки (Љубомира Бошњаковића), Врањанци, старој беговској игри из турских времена, Зетском колу и Пелопонеским играма (три игре од Папахристулоса) а на крају је поставио и Славонску игру од Франтишека. С обзиром да се у Берлину поклањала велика пажња класичном балету, његова супруга Јања Васиљева је свакодневно држала часове из класичног балета на сцени Doјсес Орeпhаuза (Немачка оперска кућа).¹⁴

¹² "Српска сцена", бр. 5, 1. децембар 1941.; бр. 10, 16. фебруар 1942.

¹³ Исто, бр. 8, 16. јануар 1942.

¹⁴ Исто, бр. 13, 1. април 1942. - Разговор са А. Жуковским приликом његовог повратка

Лист на немачком језику "Donauzeitung" је хвалио рад Народног позоришта, јер се његов репертоар заснивао највећим делом на немачкој музичкој литератури која може да буде стимуланс од огромне користи младој српској музичкој култури ("Фигарова женидба" Моцарта, "Фиделио" Бетовена, "Чаробни стрелац" Вебера, "Отмица Сараја" Моцарта, "Уклети Холанђанин" Вагнера...).¹⁵

И балет Народног позоришта је поклањао велику пажњу немачкој музици, особито у тзв. балетским дивертисманима ("Свита" Макса Регера, "Карневал" Шумана, "Копелија" Делиба, "Позив на игру" Вебера, итд.).¹⁶ Међу премијерама било је комада немачких аутора (Герхард Хауптман са "Елгом", Курт Бортфелд са комедијом "Смучање на суву", Шилерова "Сплетка и љубав", Сударманове "Ивањске ватре", итд.).¹⁷

Позориште је обележавало Светог Саву, а на другој страни славило своју крсну славу Св. Јована Крститеља, 1942. године. У слави су учествовали немачки и квислиншки великодостојници (пуковник фон Кајзенберг, Велибор Јонић, квислиншки министар просвете, епископ Арсеније, итд.). И овом приликом је био истакнут васпитни значај и национална функција позоришта: "У животу једног народа Позориште значи веома много. Данас, кад се под окриљем Великонемачког рајха ствара нова Европа, нов свет, васпитна улога Позоришта је још много значајнија. Оно мора бити претходница

из Берлина.

¹⁵ "Donauzeitung", бр. 126, 7. децембар 1941.

¹⁶ Исто.

¹⁷ Исто.

нове уметности, нове књижевности, новог друштва. Само тако схваћено, Позориште може бити од користи по прогрес нашег националног и културног живота. Само тако Позориште може послужити за здрав развој наше омладине и њену спремност да у новоме свету понесе са чашћу своје име. Нека нам данашња наша Слава помогне у тим нашим настојањима".¹⁸

Репертоарска политика Дrame Српског народног позоришта, на пример, у сезони 1941/42. године руководила се следећим начелима: новим задацима и новим циљевима; да послужи за углед свим сценама у Србији; да Народно позориште постане "народно"; да се формулише репертоарски прагматски план; да се педагошки принцип надопуни високим уметничким мерилима. Сумарни хронолошки преглед рада Дrame, према извештају директора Б. Јевтића, показује следеће: премијерно су извођени "Несуђени зетови" Славомира Настасијевића (20 пута); "Јубилеј" Момчила Милошевића (9 пута); "Ћидо" Јанка Веселиновића (21 пут); "Избирачица" Косте Трифковића (14 пута); "Подвала" Милована Глишића (9 пута); и "Кир Јања" Јована Стерије Поповића (6 пута), а репризирани су: "Коштана" Боре Станковића (1 пут) и "Зона Замфирова" Стевана Сремца (9 пута).

Од немачких писаца премијерно је изведена "Елга", Герхарта Хауптмана (5 пута); "Усред бела дана", Паула Хелвига (11 пута); "Смучање на суву" Курта Бортфелда (13 пута); "100.000.000 долара", Хајнца

Кубијера (7 пута); "Све саме лагарије", Ханса Швајкарта (5 пута); а репризирани "Улични свирачи", Шурек - Сасмана (10 пута).

Обновљене су: "Верна сенка", италијанског драматурга Дариа Никодимија (5 пута); "У цветној Шпанији", шпанског писца Хосе Фелија Кодина (2 пута) и мађарских аутора Јаноша Бокаиа ("Супруга") и Ласла Фодора ("Матура"). Премијерно су изведена и дела француских аутора: Октава Мирбоа, "Посао је посао" (6 пута); Молијера, "Тартиф" (10 пута) и "Уображени болесник" (4 пута), а репризирани су: "Последњи спрат", Алфреда Жерија (1 пут) и "Срећни дани", Клод - Андре Пижеа (8 пута). Српски писци су имали укупно 89, а страни 91 представу (немачки 51, италијански 5, француски 29, шпански 2 и мађарски 4), односно 180 представа у сезони 1941/1942. године.¹⁹

Као прва оперска представа после Априлског рата, у згради на Врачару изведена је Моцартова "Фигарова женидба" (у сезони је певана 16 пута). Поред ње, изведене су још три обновљене опере: "Вертер" Маснеа (4 пута), "Пајаци" Леонкавала (15 пута) и "Кавалерија рустикана" Маскањија (15 пута). Опера "Кавалерија рустикана" извођена је два пута са балетом "Жизела", једанпут са "Валпургином ноћи" и "Болером" и 2 пута са "Сном о ружи" и "Болером". Поред тога, "Пајаци" су певани 11 пута са опером "Кавалерија рустикана", 2 пута са "Балетским дивертисманом" и 2 пута са "Валпургином ноћи". У режији Николе Цвејића -

¹⁸ "Српска сцена", бр. 9, 1. фебруар 1942.

¹⁹ Исто, бр. 19, 1. јули 1942.

Владина, остварене су опере "Севиљски берберин" Росинија (11 пута), "Тоска" Пучинија (18 пута) и "Боџи" Пучинија (7 пута). У току целе сезоне изведена је 81 оперска представа. Укупан приход од оперских представа износио је око милион динара или просечно од сваке представе по 12 хиљада, а број посетилаца у току сезоне износио је преко 40.000.²⁰

Рад Балета био је скопчан са великим тешкоћама. Пре свега, скоро четвртина чланова напустила је Народно позориште, одмах после Априлског рата или у току сезоне, а исто тако недостајало је доста ствари неопходних за нормалан рад (балетске патике, трикои, итд.). Требало је радити нове декорације и сашити нове костиме за скоро целокупни балетски репертоар пошто су они пропали за време Априлског рата. У овом периоду су дате две премијере, што раније ни у много повољнијим приликама није био случај. Треба истаћи чињеницу да је дата прва премијера једног српског балета ("У долини Мораве" од С. Настасијевића), прва српска премијера за време двадесетогодишњег балетског рада. Друга премијера је био "Народни дивертисман", солистичке и групне игре, са музиком од Христића, Настасијевића, Бошњаковића, Гребеншчикова. Истовремено, изведен је и балет "На балетском часу", састављен из мањих дела Јохана Штрауса - сина и Јозефа Ланера.²¹

Број посетилаца позоришта може се видети из приказа позоришних прихода за поједине месеце или

за поједине периоде. За 6 месеци 1941. године (јули - децембар) остварен је приход од 6.290.787 динара, а расходи 5.042.057,16 динара, дакле мање је утрошено 1.087.942,84 динара него што је било предвиђено. У истом периоду буџетом је био предвиђен приход од 6,130.000 динара, а у исто таквом износу и расходи.²²

На пример, у месецу новембру 1941. године Позориште је приредило укупно 25 представа, од којих 15 драмских и 10 оперских. Укупан приход од драмских представа износио је 173.702 динара, а од оперских представа 111.345 динара, или укупно 285.047 динара. Од драмских представа највише прихода су донеле представе "Усред бела дана" (16.574 динара, премијера), "Зона Замфирова" (13.384 динара), "Елга" (12.860,50 динара), "Улични свирачи" (12.850 динара), "Несуђени зетови" (12.703 динара), "Јубилеј" (11.501 динар), итд. Од оперских представа највише су прихода донеле опере: "Севиљски берберин" (23.345 динара, премијера) "Силфиде - Валпургина ноћ - Болеро" (17.288,50 динара), и "Пајаци - Кавалерија рустикана" (11.879 динара). У овом месецу најчешће је даван балет "Силфиде - Валпургина ноћ - Болеро" (5 пута). Број посетилаца на драмским представама је био 9.724, а у Опери 4.659, или, драмске представе су просечно имале 604, а оперске 517 посетилаца. У истој сразмери су били просечни приходи од представа - од драмских 11.580 динара, а од оперских 12.371 динар.²³ Међутим, на пример, у месецу марту 1942.

²⁰ Исто.

²¹ Исто.

²² Исто.

²³ Исто, бр. 6, 16. децембар 1941.

године Народно позориште бележи пораст броја представа као и прихода, али је донекле смањен број посетилаца. У том месецу су дате 31 представа, 18 драмских и 13 оперских. Број посетилаца на драмским представама је био 10.805, а на оперским 5.977 посетилаца, или укупно 16.782 посетиоца. Укупан приход драмских и оперских представа износио је 392.156 динара, 238.830,50 динара за драмске и 153.325,50 динара за оперске представе. Просечан број посетилаца на драмским представама је био 600, а на оперским представама 459 посетилаца. Од драмских представа највише прихода су донеле представе: "Избирачица" (18.051,50 динара, премијера), "Подвала" (17.555 динара, премијера), "Улични свирачи" (16.343 динара), "Ћидо" (15.730,50 динара), итд. У Опери највише су зарадиле представе: "Тоска" (18.636,50 динара), "Вертер" (16.533 динара) и "Пајаци -Валпургина ноћ" (15.556 динара). Од драмских представа највише су извођене у месецу марту биле: "Избирачица" (5 пута); "Подвала" (3 пута); "Ћидо" (2 пута) и "Тартиф" (2 пута); од оперских представа "Тоска" (4 пута), "Фигарова женидба" (2 пута), "Кавалерија - рустикана" (2 пута) итд.²⁴

Поред Српског народног позоришта, као водеће националне културне установе, постојала су и друга бројна позоришта у Београду: "Уметничко позориште" Велибора Старчића, "Академско позориште" на челу са Пенчићем, "Позориште младих уметника", Дечије позориште "Срби-

ја", Позоришна група Обласног пододбора Црвеног крста, хумористичко позориште "Бодљикаво прасе", названо касније "Српско сатирично позориште", "Омладински студио" састављен од глумаца - аматера из редова београдске средњошколске и студентске омладине,²⁵ "Српско повлашћено позориште" на челу са П. Милосављевићем, чији су ансамбл чинили углавном глумци - избеглице, весело позориште "Разбигра" под управом Драгомира Миленковића итд. "Уметничко позориште" је било прво од српских позоришта које је обновило свој рад после априлске катастрофе. На његовом репертоару су били: "Три бекрије" Нестроја, "Два цванцика" М. Глишића, "Ћидо" Ј. Веселиновића, "Ивкова слава" С. Сремца, "Голгота" М. Предића итд. Своје представе изводило је на сцени Коларчевог Универзитета, а пре свега, на Калемегданској позорници под ведрим небом, коју су његови вредни чланови саградили, уз помоћ београдске општине.

Група омладинаца са Сењака основала је Позориште "Сцена" које је своје представе давало у Основној школи "Матија Бан" на Чукарици. Ово позориште је желело да придобуде од својих представа помаже сиромашне заробљенике који нису имали никога у отаџбини.²⁶

Поред ових, у Београду су, преко лета, за време школских распуста, радила и многа дечја позоришта, импровизована и створена на брзу руку, али са хуманим тенденцијама, да приходе са својих представа дају за збрињавање великога броја

²⁴ Исто, бр. 14, 16. април 1942.

²⁵ Исто, бр. 15, 1. мај 1942.

²⁶ Исто, бр. 16, 16. мај 1942.

избеглица. Стварала су их, организовала, водила и глумила у њима, углавном београдска деца, и сама често врло сиромашна.

Поред разгранатог система позоришта у самом Београду, чију је централну установу представљало Српско народно позориште, које је почело са радом октобра 1941. године, постојала су и покрајинска позоришта. Таква су била позоришта у Нишу, Крушевцу, Народно позориште Дунавске бановине у Панчеву, Крагујевцу итд.

После Српског народног позоришта у Београду, по условима рада и бројности ансамбла, долази Народно позориште Моравске бановине у Нишу. Ансамбл је био састављен од глумаца трију ранијих позоришта: Нишког, Скопског и Бањалучког. Новим буџетом квислиншке Србије, који је ступио на снагу 1. јула 1941. године, подигнуто је ово позориште на степен државног позоришта обласног карактера. За првог управника Нишког позоришта био је постављен Живојин Петровић, ранији управник Бањалучког позоришта, а затим Константин Атанасијевић, позоришни критичар, ранијег београдског дневника "Време". Ово позориште је имало свој драмски хор и драмски оркестар. Као најистакнутији чланови ансамбла, истицали су се: Стеван Јовановић, Бранко Татић, Драгутин Тодић, Бранко Ђорђевић, Миодраг Аврамовић, Сима Јанићијевић, Мирко Симић, Миодраг Ковачевић, Живојин Вучковић, Душан Стојковић, Јован Петровић, Жарко Јоковић, Живка Срдановић, Добрила Цимић, Елка Петровић, Ружица Тодић, Зора Црногорчевић, Злата Стојчевић,

Олга Стојадиновић, Јулијана Буквић итд. На репертоару овог позоришта су били: "Зона Замфирова", "Коштана", "Моји Ђетићи", "Ивкова слава", "Покојник", "Сумњиво лице", "Свет", "Несуђени зетови", "Сплетка и љубав", "Улични свирачи", "Врачара Божана", "Два цванцика", "Зулејка", "Посао је посао", "Сеоска лола", "Девојачка клетва", "Растко Немањић", "Каплар Милоје" итд.²⁷

Још пре рата Крушевац је осећао потребу за сталним позориштем, пошто је у њему био велики број љубитеља позоришне уметности. Повремена гостовања појединих трупа, раније и тада, нису могла у потпуности задовољити потребе публике, па су трупе морале да своја гостовања стално продужавају. После гостовања позоришта Удружења глумаца из Београда, у Крушевцу се још више осетила потреба за сталним позориштем. Ово позориште је извело 25 представа којима је присуствовало 14.000 гледалаца, а гостовање од 20 дана, продужено је, одобрењем власти, за још 10 дана. На опште задовољство Крушевљана основано је 8. маја 1942. године Градско аматерско позориште, на чијем челу се као управник налазио Борисав Михаиловић, вршилац дужности директора крушевачке гимназије. Том приликом управник Б. Михаиловић је рекао: "Захваљујући окружном начелнику др Иви Ђорђевићу, који је са пуним разумевањем и свесрдношћу прихватио идеју овдашњих омладинаца и старијих позоришних уметника, Крушевац је добио своје градско позориште. Овај град је то заслужио

²⁷ "Ново време", 19. фебруар 1942; "Српска сцена", бр. 16, 16. мај 1942.

још много раније, јер је интересовање публике за сва гостовања било увек велико. Сад су се нашли сакупљени многи чланови бивших ђачких дилетантских група и ујединили у трупу која располаже многим опробаним снагама".²⁸

Поред васпитно - уметничког циља, позориште је себи ставило у задатак и друге хумане циљеве, као: слање пакета сиромашним заробљеницима, помагање ђачких хранилишта.

На репертоару овог позоришта углавном су били национални комади, а као прва представа изведен је "Ђидо" Ј. Веселиновића. Поред њега, на репертоару су били: "Сумњиво лице", "Вода са планине", "Два цванцика", "Ваљевска подвала", "Госпођа икс", "Улични свирачи", "Код белог коња", "Покондирена тиква", "Граничари", "Разбијени крчаг", "Налив перо", "Дорћолска посла", итд. Управу позоришта су поред управника Б. Михаиловића, сачињавали: заменик управника професор Нико Марчетић, Јова Аритонович, глумац у пензији, Александар Павловић - Бошњанац, Миодраг Наупарац, познати глумци аматери, у функцији редитеља, а хорско - музички редитељ је био Александар Залијев. Најистакнутији чланови ансамбла су били: Љубица Николић, Деса Костић, Вера Марчетић, Храна Ђорговић, Слободан Бобић, Богдан Павић итд.²⁹

Српско народно позориште Дунавске бановине, које је у развоју српске културе одиграло велику улогу, наставило је свој рад после априлске катастрофе јуна месеца

1941. године у Пожаревцу, одакле је децембра 1941. године дошло у Ковин, а из Ковина у Панчево, где му је и одређено седиште. Тешке тренутке доживело је ово позориште у Смедереву 5. јуна 1941. године, када је после страшне експлозије муниције изгубило 17 својих чланова, млађих снага које су обећавале леп успех, на позорници. То су били: Злата Андрић, Нина Станић, Ксенија Бабић, Момир Андрић, Бане Средојевић, Никола Станојевић, Доса Петковић, Богољуб Пироћанац, Витомир Качаник, Мића Јовановић, Влада Тодоровић, Славко Александровић и др. Његов ансамбл је попуњен млађим снагама које су биле у сталном успону захваљујући стручном раду редитеља Александра Верешчагина, Драгомира Крапичевића и Јована Јеремића. Како у целом Банату, који је био у саставу квислиншке Србије, није постојало друго позориште осим овога, оно је често гостовало у градовима "северне српске покрајине". На његовом репертоару су били махом српских писци: Јован Стерија Поповић, Бранислав Нушић, Јован Гец, Славомир Настасијевић, Трифковић, Пеција, а од страних писаца главни репертоарски део су носили немачки и италијански позоришни аутори.³⁰

Позоришни живот није мимоишао ни некадашњу српску престоницу, Крагујевац. Маја 1942. године у Крагујевцу је основано позориште, са задатком да негује првенствено српску националну драму. Редитељ Српског позоришта у Крагујевцу је био Илија Јовановић, српски глумац

²⁸ "Ново време", 9. мај 1942.

²⁹ Исто.

³⁰ Исто, 23. април 1942.

- ветеран. Као прву представу, позориште је извело, на Ђурђевдан, 6. маја 1942. године, "Девојачку клетву" Љубинка.

У Ужицу је радило "Црквено певачко друштво" и "Окружни одбор за народно просвећивање". Прво позоришно вече приредило је Певачко друштво 3. маја 1942. године приказом трочине словеначке "Певане позоришне игре" од Винка Водопивца, на текст словеначког новелисте и песника Ивана Ковачевића.³¹

У Српском народном позоришту, у згради на Врачару, организовани су и духовни концерти, под управом Војислава Илића. Извођена су, пре свега, дела Стевана Христића (Свјати Боже из Опела у бе - молу) и Стевана Мокрањца (Тебје одјејущча-госја, О како безаконоје, Њест свјат), а затим четири арије Бана из "Пасије по Матеју" уз суделовање малог оркестра и мешовитог хора. На овом концерту солисти су били Злата Ђунђевац и Жарко Цвејић.³²

Размишљајући о српском фестивалу, српски културни идеолози, залагали су се да се он одржава у Смедереву у величанственој тврђави деспота Ђурђа Бранковића, као идеалном месту за хиљаде гледалаца, аналогно фестивалу у Салцбургу. Репертоар овог фестивала требало је да буде националан, а истовремено и религиозно обојен.

У Београду су гостовала и друга позоришта, као Српско народно позориште Дунавске бановине и Народно позориште из Ниша. Гостовање покрајинских позоришта на првој српској државној сцени сматрало

се као подстицај и развијање амбиција покрајинских позоришта. Нишки ансамбл приказивао је "Коштану" Боре Станковића, "Врачару Божану" Славомира Настасијевића и "Каријеру писарчића Винцига" савременог немачког писца Вилхелма Лихтенбергера.³³ "Српска сцена" је о овом гостовању писала: "Једна од најстаријих српских сцена, Народно позориште у Нишу, гостује крајем јуна 1942. године на сцени нашег позоришта. Од 1. јануара ове године Нишко позориште добило је карактер државног позоришта обласног типа. До тог датума оно је имало карактер бановинског позоришта (Народно позориште Моравске Бановине). Раније, пре Првог светског рата, оно је носило назив "Синђелић" и било расадник српске позоришне културе. Преко његове сцене прошли су многи глумачки таленти, где су се солидно формирали и добили потребна сценска искуства. Од њих су појединци заузели видна места у историји српског позоришта".³⁴

Говорећи о значају овога гостовања, "Српска сцена" даље наставља:

"Нишко позориште долази на гостовање с целокупним својим ансамблом, на челу са својим младим и агилним управником К. Атанасијевићем и својим главним редитељем Јосифом Срдановићем. Првим својим гостовањем на београдској сцени, ово Позориште имаће да посведочи резултате својих досадашњих позоришних напора, да у једном погодном и увежбаном репертоару пружи приближно веран приказ сво-

³¹ "Српска сцена", бр. 16, 16. мај 1942.

³² Исто, бр. 14, 16. април 1942.

³³ Исто, бр. 19, 1. јули 1942.

³⁴ Исто.

јих глумачких снага и њихових вредности, и да, у исти мах, прикаже позоришни метод којим се руководи у својим уметничким тежњама.

Потреба гостовања покрајинских позоришта на Првој српској државној сцени намеће се сама од себе. То је, пре свега, добра и корисна ревија покрајинских ансамбла, критички преглед њихових могућности и уметничких достигнућа. После, ова гостовања служе покрајинским позориштима као значајан уметнички подстрек који развија амбиције њихових ансамбла и даје им одређени уметнички циљ. Најзад, додири са једном великом публиком као што је београдска увек су обострано корисни. Не треба заборавити да су се многи наши глумачки таленти, садашњи и прошли, носиоци главних улога у Београдском позоришту, формирали, у недостатку глумачких школа, баш на покрајинским позорицима ..."³⁵

На сцени Српског народног позоришта гостовало је једно од првих драмских позоришта Трећег рајха: Државно позориште из Хамбурга, са класичним немачким комадом "Mina von Barnhelm или Војничка срећа".³⁶ Ово позориште, заједно са Државним позориштем у Берлину и Бург - театром у Бечу, стајало је на челу свих немачких драмских сцена. На питање одговорних зашто је изабрана баш ова представа за гостовање у Београду, одговор је био: "Ни једна комедија у светској литератури не манифестује са толико очигледности уметнички и народни начин живота једне земље, као што Лесингова

"Mina фон Барнхелм" манифестује немачки начин живота и немачки начин мишљења. То је и био разлог што смо одлучили да са овом комедијом дођемо у Београд, јер је она право уметничко дело, толико значајно и, у исти мах, толико забавно. У центру радње ове комедије, која се у поднаслову назива "Војничка срећа", стоје један официр и једна племићка девојка. Радња се дешава у време седмогодишњег рата, кад се Фридрих Велики борио са целим светом непријатеља и победио..."³⁷

У Београду је гостовао и Берлински камерни оркестар, у позоришној згради на Врачару, приредивши један концерт, превасходно за немачку војну силу. Концертом је дириговао немачки диригент Ханс фон Бенда, београдској позоришној публици познат са ранијих концерата. На програму су била добро позната дела камерне музике, намењена за концерте, већим делом лакшег карактера који је приступачан широкој публици. Поред осталих тачака програма, била је изведена Хајднова симфонија и Арија из Бахове свите за камерни оркестар, итд. Истовремено, у згради на Врачару, приређен је и велики Симфонијски концерт, под управом зондерфирера, др Ханса Хернера. На програму су били Јохан Себастијан Бах, Вагнер, Ђузепе Верди и Роберт Шуман. Од Баха је извођен Трећи бранденбуршки концерт, писан у три става и за гудачки оркестар. Из Вагнерове опере "Лоенгрин", Крста Ивић је отпевао сцену о Гралу; Зденка Зикова арију из Вердијеве опере "Моћ судбине", а од

³⁵ Исто.

³⁶ Исто, бр. 18, 20. јуни 1942.

³⁷ Исто.

Шумана је извођена Четврта симфонија.³⁸

Гостовања немачких оркестара, група и појединаца били су честа појава и све је то било у функцији званичне нацистичке политике.

Српско народно позориште било је под надзором квислиншких власти и пропагандом. Оно само као установа, представља једну од централних институција квислиншке пропагандне политике. Шеф Државне пропаганде Ђорђе Перић обилазио је Српско народно позориште; управник Јован Поповић држао је предавања на Београдској радио станици, у оквиру српске емисије која је скоро била уведена на Београдској радио станици, о позоришном животу у Србији; пропагандној сфери служе и конференције у позоришту, после сваке драмске, оперске или балетске премијере, а истој сфери служиле су и сталне посете сеоских домаћина, Српском народном позоришту, гостију председника владе М. Недића. Те посете су тумачене на следећи начин:

"Сваког четвртка посети позориште изванредан број сеоских домаћина, обично у групама од 80 до 90 људи. Ови домаћини, гости председника Српске владе, Милана Недића, присуствују искључиво драмским представама. Дају им се по правилу комади из националног репертоара. Тако су, у четвртак, 21. о.м, присуствовали представи "Ђида" сеоски домаћини из Пожаревачког, Рамског и Голубачког среза..."³⁹

О доласку сеоских домаћина из Поцерине у Српско народно позори-

риште, "Српска сцена" је писала: "Педесет угледних, сеоских домаћина из Богатића и Поцерине били су ових дана гости председника владе М. Недића. Према одређеном програму они су, између осталих привредних и културних установа у Београду, посетили и Српско народно позориште у Београду и присуствовали, 27. марта, поподневној представи Настасијевићеве комедије "Несуђени зетови". Угледни сеоски гости дошли су у Позориште у пратњи др Лазара Протића, шефа активне пропаганде у Одељењу за пропаганду Председништва српске владе, који им је представио управника Позоришта Јована Поповића. Бурно поздрављен, Поповић је зажелио сеоским домаћинима добродошлицу у Позоришту, матици српског културног живота, која данас иде новим путевима и часно врши своје нове и сложене културне задатке у циљу стварања нове Србије. Сеоски домаћини су затим с пажњом саслушали Настасијевићеву комедију и одушевлено јој аплаудирали".⁴⁰

Све ове посете угледних домаћина Српском народном позоришту, према "Српској сцени" биле су у духу "обнове нашег целокупног живота, моралног и материјалног. Управи Српског народног позоришта драго је што може да дочека и угости својом духовном храном наше људе са села који су досад пролазили поред нашег Народног позоришта као поред зграде стране и далеке. Можда је ово први пут у историји нашег Позоришта да наш сеоски човек улази у толиком броју слободно

³⁸ Исто, бр. 13, 1. април 1942.

³⁹ Исто, бр. 17, 1. јуни 1942.

⁴⁰ Исто, бр. 13, 1. април 1942.

у Позориште као у своју кућу и заједно са варошанима заузима своја места у плишаним фотељама позоришног партера. Вреди поменути да је понашање наших сеоских људи у Позоришту, од којих многи први пут

улазе у ову високу културну и просветну установу, мирно, озбиљно и достојанствено: они цене и разумеју корисност институције Народног позоришта које има пред својим очима крупне културне и васпитне циљеве".⁴¹

---

⁴¹ Исто, бр. 15, 1. мај 1942.